

MİLLETLERARASI POLİS [*] VE ANDLAŞMALAR

Asistan Dr. Hamza Eroğlu

BAŞLIK : I

Polis ve milletlerarası polis mefhumu

- § 1 — İç âmme hukukunda polis mefhumu
- § 2 — Devletler umumî hukukunda polis mefhumu
- § 3 — Milletlerarası polisle iç âmme hukukundaki polisin bâriz farkları
- § 4 — Milletlerarası polisin muhtelif tatbik şekilleri
- § 5 — Barışın tehdidi, bozulması ve tecavüz fiili halinde milletlerarası polis ve tekâmülü

BAŞLIK : II

Milletlerarası polisin andlaşmalarla münasebeti

- § 1 — Milletler Cemiyeti devresinde
- § 2 — Birleşmiş Milletler devresinde
 - I — Doktrin
 - II — Tatbikat (Kore ihtilâfı)

NETİCE.

G İ R İ Ő

Milletlerarası harplerin anlaşmalarla olan münasebetlerini tetkik ederken harbin devletlerin salâhiyetlerine dahil olduğu göz önünde tutularak, bu münasebattan bahs olunmuştur. Bugün harp devletlerin salâhiyeti dışındadır. Harp devletlerin salâhiyetleri dışında bulunduğundan bugün harpten ve netice itibariyle harbin andlaşmalara tesirinden bahsetmek hukukî bakımdan imkânsızdır. Harp yerini, milletlerarası polise terketmiştir. Harpten milletlerarası polise geçiş bir tekâmül eseridir. Bu

*) Milletlerarası polis terimi, fransızca «la police internationale» teriminin türkçe karşılığıdır. İç âmme hukukunda «La police» terimi karşılığı polis veya zabıta olarak kullanılmaktadır. Milletlerarası polis veya milletlerarası zabıta aynı mefhumları ifade etmektedir.

tekâmül evvelâ devletlerin harp salâhiyetlerinin tahdidi ve bilâhare kalkması ile mümkün olmuştur ¹.

Harp salâhiyetlerinin kat'î olarak kaldırıldığını, 27 Ağustos 1928 tarihli Briand-Kellogg veyahut diğer adı ile Paris Paktında müşahede edebiliriz. Paktın birinci maddesi, âkit devletlerin, milletlerarası ihtilâfları hal için harbe müracaatı men ettiklerini ve karşılıklı münasebetlerin de harbi millî siyasetlerine âlet etmekten vaz geçtiklerini açıklar.

Paris Paktı, ihtilâfların barışçı yollarla halli usullerini ve Paktın hükümlerinin ihlâli halinde de müeyyide sistemini ihtiva etmiyordu. Paktın ihtilâfların halli için, Devletler hukukunda mevcut usullere atıf yaptığı söylenebilir ². Paktda, vaz edilen prensibe riayeti temin için ve ihlâl eden devlete karşı müeyyide tatbik etmek hususunda hükümlerin bulunmaması, paktın başlıca boşluklarını teşkil eder ve bu boşluklar, Paris Paktının büyük zaafını ortaya koyar ³. Misâkı ihlâl edene karşı, diğer devletlerin harp salâhiyetlerinin avdet edişini, G. Scelle, müşterek âkit devletlerin menfaatlerine uygun olarak eski icra salâhiyetinin (yani harp salâhiyetinin) tecavüz halinde tezahür ettiğini ve böylece anarşik bir şekilde bu salâhiyetlerin devam ettiğini belirtiyor ⁴. Böylece müellif, Paktın ihlâli karşısında müeyyidelerin tanzim edilmeyişi hususunu da açıklamış oluyor.

Devletlerin harp salâhiyetlerinin tahdidi ve ortadan kalkması hususunda mevcut hukukî teknik imkânlar ve milletlerarası tesanüt ve birlik anlayışı eksikliği, İkinci Cihan Harbinin çıkmasına mâni olamamıştır. Yukarıda belirttiğimiz sebeplerden ötürü mevcut sistemin kusurları kendini göstermiştir. Almanya'nın Briand-Kellogg Paktını ihlâli üzerine, diğer devletlerin harp salâhiyetleri avdet etmiş ve İkinci Cihan Harbinde,

1) Bk.: *Calogeropoulos - Stratis, S.*, La souveraineté des Etats et les limitations au droit de guerre, *Revue Hellénique*, 2 année, No. 2-4, sah. 159 ve müteakip. *Calogeropoulos - Stratis, S.*, Le Droit de recourir à la Guerre d'après la doctrine et la pratique, *Revue de Droit International pour le Moyen Orient*, 2ème année, No. 1, sah. 2 ve müteakip ve No. 2, sah. 126 ve müteakip.

Wehberg, H. — L'Interdiction du recours à la force, *Recueil des Cours*, 1951, I, T. 78, sah. 7-115.

M. R. Belik, Devletlerin harp salâhiyetinin tahdidi ve müeyyideleri, İstanbul 1954, sah. 5-67.

2) Bk.: *M. R. Belik*, op. cit., sah. 32.

3) *L. Delbez*, Manuel de Droit International public, Paris, 1948, sah. 196.

Calogeropoulos - Stratis, S., La Souveraineté des Etats, op. cit. 2ème, année, No. 2-4, sah. 160.

4) Bk.: *G. Scelle*, L'Influence de l'état de guerre sur le droit conventional, *Journal de Clunet*, 1950, T. 77, sah. 72.

klâsik harp hukuku kaideleri, prensip olarak tatbik edilmiş ve netice itibarile harbin andlaşmalara tesiri bahis konusu olmuştur.

Birleşmiş Milletler Şartı, devletlerin milletlerarası mahiyetteki ihtilâflarını halletmek için harbe, daha geniş ve şümüllü tâbirile kuvvete müracaatını men etmekle kalmayıp, aynı zamanda, önleyici usulleri ve müeyyideleri de vaz eylemiştir.

Birleşmiş Milletler Şartında, harbin veya kuvvete müracaatın men'ini başlıca üç ayrı yerde bulabiliriz:

1) Birleşmiş Milletler Şartının önsözünde, «Müşterek menfaatin icapları dışında, silâh kuvvetinin kullanılmamasını sağlayan prensipleri kabule ve usulleri tesise.» denilmektedir. Şart, ilk olarak önsözünde, kuvvete müracaatın kanun dışı olduğunu kabul etmiştir.

2) Gaye ve prensiplere ait m. 1, § 1 de, Birleşmiş Milletlerin gaye ve prensipleri sayılırken «Milletlerarası barış ve güvenliği muhafaza etmek, ve bu maksatla: barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve uzaklaştırmak ve her türlü tecavüz fiilini veya barışın başka suretle bozulması halini ortadan kaldırmak üzere, müessir müşterek tedbirleri almak» hükmü de maddede yer almıştır.

3) Şartın ikinci maddesinin dördüncü fıkrası kuvvet kullanılmasının men'ine ait daha kat'î ve sarîh hükümler koymaktadır.

«M. 2, § 4. Teşkilâtın üyeleri, milletlerarası münasebetlerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne veya siyasî bağımsızlığına karşı, gerekse Birleşmiş Milletlerin gayeleri ile telif edilemeyecek herhangi bir surette, tehdide veya kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar.»

Birleşmiş Milletler Şartına göre, kuvvete müracaat, Devletler Umumî Hukukunun ağır bir ihlâlini teşkil eder ve müeyyidelerin tatbikine sebep olur. Böylece hukukî bakımdan harbin milletlerarası münasebetlerde yeri olmadığı ve bir suç teşkil ettiği hakikatı da ortaya çıkar. Harbin, hukukî neticeler meydana getirmek maksadı ile bir cebir vasıtası olarak, yani ihtilâfları halletmek veyahut hukukî kaideler yaratmak için devletlerarası münasebette bugün mevcudiyetinden bahsolunmaz. Harp, milletlerarası polis salâhiyetinin kullanılmasını gerektirir ve bir suç teşkil eder.

İç Anayasa nizamında meşru otoriteye karşı isyan hakkı, ayaklanma hakkı olmayacağı gibi, milletlerarası hukukî nizamda da harp salâhiyeti mevcut değildir. Mütecaviz, klâsik harp hukuku kaidelerinden de faydalanamaz. Suçluya karşı alınacak önleyici ve tenkilî tedbirler bakımından milletlerarası polisin ve ikinci plânda yer alması bakımından meşru müdafaa hukukunun da tanzimi lâzımdır.

Birleşmiş Milletler nizamına göre, harbin yerini alan milletlerarası polis ve andlaşmalarla olan münasebeti çalışmamıza mevzu olacaktır.

B A Ş L I K I

POLİS VE MİLLETLERARASI POLİS MEFHUMU

Polis terimi, devletler umumî hukukuna iç âmme hukukundan intikal etmiştir.

Devletler umumî hukuku, kâfi derecede inkişaf etmemiş bir hukuk dalı bulunduğundan ve esas ana kaidelerinde boşluklar arzettiğinden, diğer hukuk dallarından kaideler alır. Ancak bu kaideler, aslî karakterlerini kaybederler ve devletler hukuku kaideleri haline inkilâp ederler⁵.

İç âmme hukukundan Devletler Umumî Hukukuna geçen polis mefhumu, devletler umumî hukukunun bünyesine uymuştur⁶.

§ 1 — İç âmme hukukunda polis mefhumu

İç âmme hukukunda polis terimi bir takım istihaleler geçirmiş eski bir terimdir⁷. «Menşei eski grek lisanı olan bu kelime ilk kullanılışında «şehirlerin, devletin teşekkülünü ve sonra da devlet idaresi hükûmeti yani «bütün site idaresini ve sitedeki hükûmet faaliyetlerini ifade etmekte idi. «Binaenaleyh polis faaliyetleri sitenin bütün âmme hizmetlerini ihtiva ediyordu»⁸. Bugün polis kelimesinin ifade ettiği mâna çok daralmış, idarenin muayyen bir faaliyetine inhisar etmiş bulunmaktadır. «Polis veya zabıta — S. S. Onar'a göre — «Bir memleketin iç sükûn ve emniyetini, «sağlık ve intizamını temin ve fertlerin şahıslarına ve mülklerine vâki

5) Çünkü «Bir hukukî nizam — Anzilotti'ye göre — diğer bir hukukî nizama «atıfta bulunabilir; ve bu keyfiyette atfın yabancı bir nizamda mer'î olan kaidelerin «iktisabını istilzam eylemesine — ki bu vaziyette sözü geçen kaideler onları iktibas «eden nizamın kendi kaideleri haline girerler — veya, münhasıran kendi kaideleri- «nin tatbik kabiliyetini diğer bir hukuk nizamına tâlik etmek maksadile, bu nizamın «hukuk kaidelerine, bu mahiyetleri dolayısıyla atıfta bulunulmasına göre, iki şekilde «vukua gelebilir. Birinci halde iktibas edici veya maddi atıftan, ikinci halde iktibas «etmeyici veya şekli atıftan bahsedilir».

(Bk. *Anzilotti*, Cours de droit International, Premier volume, traduit par Gidel, 1929, sah. 59).

Anzilotti, Devletler Hukuku, Birinci cilt (Türkçeye çeviren *Sahir Erman*, İst. 1946, sah. 47).

6) Bk. *Hans Wehberg*, La police Internationale, Recueil des Cours, 1934, II, T. 48, sah. 7 - 128.

7) *Sıddık Sami Onar*, İdare Hukukunun Umumî Esasları, İst. 1952, sah. 1055.

8) *Ibid* İdem.

«olacak taarruzları korumak maksadile idare tarafından alınan ve icrası «bir takım müeyyidelerle teyid ve temin edilen umumî veya ferdî tedbir-
«lerin ve bu maksatla ifa edilen hizmetlerin heyeti mecmuasını gösterir»⁹.
S. S. Onar, iç âmme hukukunda polisin tarifini verdikten sonra, sözü geçen müessesenin mahiyetinde değişiklik olduğunu işaretleyerek, polisin eski tenkilî ve zecrî mahiyetinden çıkarak önleyici ve mâni tedbirler mahiyetine intikal ettiğini belirtmiştir. Keza, polis faaliyetlerinin hudutları kanunlar, içtihadlar ve hattâ anayasalarla tâyin ve tahdit olunduğunu da göstermiştir¹⁰.

§ 2 — Devletler umumî hukukunda polis mefhumu

Milletlerarası polisi tetkik eden Hans Wehberg¹¹ bu müessesenin bariz karakterlerini şöyle sıralamıştır:

Muhtemel tecavüzlere karşı korunma, milletlerarası polisin, mütenevvi hedeflerinden birini teşkil eder. Hali hazır Devletler Umumî hukukunda milletlerarası polisin birçok sahalarda tatbik kabiliyeti görülür. Milletlerarası polisin mevcudiyeti, hakikaten milletlerarası karakteri ve vasfı olan bir organın emri altında bulunması ve bu organın da milletlerarası camiyayı teşkil eden devletlerin yekûnunu teşkil etmesi şartına tâbi tutar. Polisin milletlerarası mahiyette olabilmesi için, bunun milletlerarası bir organla tesisi ve kontrolü lâzımdır. Milletlerarası polisin milletlerarası bir organa tâbi olması ve onun kontrolü altında bulunması bir garanti teşkil eder. Milletlerarası polis, gerek geçici ve gerekse devamlı maksatlarla kullanılmış olsun, daima milletlerarası nizama hizmet etmeli ve milletlerarası camianın menfaatine yaramalıdır.

Ekseriya, milletlerarası polisi kuran andlaşma, milletlerarası organa hangi esas üzerine tedbirler almaya salâhiyetli olduğu hukuku da gösterir, tayin eder. Daha önceden, milletlerarası organın hareket serbestisini tahdit eden kaidelerin mevcudiyeti mutlak bir unsur olarak mülâhaza edilmez. Milletlerarası polis mefhumu, hassaten bir kazaî salâhiyete de sahip değildir.

Bu izahlardan sonra, Hans Wehberg, hakikî mânasile milletlerarası polisin tahakkuk şartı olarak, milletlerarası polisin, devletler tarafından tatbik edilen bir siyasetin emri ve hizmeti altında bulunması şeklinde değil, hukukun emri ve hizmeti altında bulunması şeklinde görüyor. Ancak

9) Bk. S. S. Onar, op. cit., sah: 1055 - 1056:

10) İbid İdem.

11) Bk. Hans Wehberg, La police Internationale, op. cit., sah. 7 - 14.

bu şartlar altında, milletlerarası polis, milletlerarası hukukî nizamda, ehemmiyetli icraî fonksiyonlar ifa eder. Bu icraî fonksiyonları inkişaf ettirmek ve bunları milletlerarası hukukî emniyetin âmili yapmak, gelecekteki devletler umumî hukuku siyasetinin başlıca gayesidir. Devletler umumî hukuku, bugün henüz arzu edilen inkişaf derecesine varmamıştır.

§ 3 — Milletlerarası polisle iç âmme hukukundaki polisin bariz farkları

Devletler umumî hukukunda tezahürü görülen, tatbik kabiliyeti bulan milletlerarası polis, iç âmme hukukunda tatbik olunan polisten bariz vasıflarla tefrik edilir.

1) Bu farklılık önce kaidelere tatbik imkânı veren, iki hukuk branşının farklı veyahutta diğer bir bakımdan kaidelerin tatbik edildiği muhitlerin (Millî ve milletlerarası Camia) farklı oluşundan ileri gelir.

2) İç âmme hukukunda, polis tasarruflarının maksadı âmme sükûn ve nizâmını, emniyetini ve sağlığını korumaktır¹². Devletler umumî hukukunda şümüllü mânasile milletlerarası polis tasarruflarının maksadı, milletlerarası barış ve güvenliğin korunması şeklinde tezahür eder¹³.

3) İç âmme hukukunda, «polis tasarruflarının mevzuunu âmme «sükûn ve nizâmını, emniyet ve sağlığı temin için alınan muhtelif tedbirler teşkil eder¹⁴».

Bu tedbirler muhtelif ve mütenevvi olmakla beraber, anayasa, kanun ve hukuk sisteminin ruhuna uygun tedbirler olması lâzımdır ve bu bakımdan tahdit edilmişlerdir.

Devletler umumî hukukunda, salâhiyetli olan milletlerarası organ tarafından alınan polis tedbirleri, bazı hallerde, milletlerarası organı kuran anlaşmada gösterilir. Milletlerarası organa tanınan bu salâhiyet aynı zamanda organın milletlerarası polis tedbirleri alma salâhiyetini de takyid eder. Ancak, bu husus, milletlerarası polisin mütenevvi tatbik şekillerinde her zaman görülmez ve esaslı bir şart teşkil etmez¹⁵. Esas itibarile, polis tedbirlerini devletler umumî hukukunda tahdit eyleyen objektif umumî ve şümüllü kaidelere bugün rastlanamaz. Çünkü evvelce işaret

12) Bk. S. S. Onar, op. cit., sah: 1058:

13) Bk. André Salamon, Le preambule de la charte, base idéologique de l'O.N.U., Genève - Paris, 1946, sah. 148 - 154, Kopelmanas, L'Organisation des Nations Unies, V. I, Paris, 1947, sah. 198 ve müteakip.

14) S. S. Onar, op. cit., sah. 1062.

15) Bk. Hans Wehberg, La Police Int., op. cit., sah. 5.

edildiği üzere polis mefhumu devletler umumî hukukunda tekâmül etmiş şekilde yerleşmiş değildir. İç âmme hukukunda polis tedbir ve salâhiyeti karşısında iç âmme hukuku süjesi olan ferdin hakları anayasa, kanun ve diğer hukukî kaide tasarruflarla garanti edildiği halde, milletlerarası camiada, devletlerin ve diğer devletler hukuku süjelerinin hak ve salâhiyetlerini garanti eden sarîh ve kat'î kaideler yoktur.

Milletlerarası camianın hukukî teşkilâtlanmasının en yüksek tezahürü olan, Birleşmiş Milletler Teşkilâtının en esashı gayesi milletlerarası barış ve güvenliği temin etmektir. Her nevi tecavüzü önlemek ve tenkil maksadı ile alınan müşterek tedbirlerde, milletlerarası ihtilâfların barışçı yollarla çözümlenmesinde takip edilen hukuk ve adalet esası prensibinden ayrılarak, hukuk ve adalet mefhumları bir tarafa bırakılarak, milletlerarası güvenlik ön plânda düşünölmüştür¹⁶. Böylece, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, milletlerarası barış ve güvenliğin tehdidi, bozulması ve tecavüz fiili halinde aldığı tedbirlerde, yani milletlerarası polis tedbirinde, bu tedbirleri tahdit edecek, sınırlayacak hukukî esaslar, iç âmme hukukunda olduğu gibi mevcut değildir.

4) İç âmme hukukunda, «normal hukuk rejimi hareket serbestliğine dayanır ve müeyyideleri zarar husule geldikten sonra tatbik edilen zecrî ve tenkilî müeyyideler mahiyetindedir. Halbuki polis rejimi ise henüz zarar husule getirmiş bir sebep ve netice yokken ferdin hareketlerini takyid ve tahdit ederek cemiyeti zararlardan korumaya çalışır ve bunu temin için de hukuk nizamı ihlâl edilmeden ve zararlı neticeler husule gelmeden evvel, mâni müeyyideler tatbik eder. Binaenaleyh polis rejimi ferdin serbestisini takyid ve tahdit eden, mâni tedbirleri ve müeyyideleri ihtiva eyliyen önleyici rejimdir»¹⁷.

Ancak, polis tedbirleri, önleyici tedbirlerle düzenlenmezse, bu nizam-lara, tedbirlere muhalefet halinde icra safhasına geçilerek cebren önlenir. Polis kaidelerinin zecrî ve tenkilî müeyyidesi ve kaza organına ihtiyaç olmaksızın re'sen tatbik edilmesi, polis kaidelerinin âmir mahiyetinin bir neticesidir¹⁸.

Netice itibarile, iç âmme hukukunda, polis önleyici bir rejimdir, zecrî ve tenkilî mahiyeti olması, önleyici tedbirlerin müeyyidesi olmasından ileri gelir.

Devletler Umumî Hukukunda polis muhtelif tatbik şekillerine göre hem önleyici ve hem de zecrî ve tenkilî mahiyet taşır. Açık denizde, harp gemilerini, korsanlığa mâni olmak için kontrol etmelerinde icra eyledik-

16) Bk. L. Kopelmanas, op. cit., sah. 198 - 201.

17) S. S. Onar, op. cit., sah. 1064 - 1065.

18) Ibid İdem.

leri polis tedbirleri önleyici mahiyettedir¹⁹. Buna mukabil milletlerarası barış ve güvenliğin tehdidi, bozulması ve tecavüz fiili halinde kullanılan polis tedbiri hem önleyici ve hem de tenkil edicidir. Milletlerarası polisin zecrî ve tenkil edici vasfı Güvenlik Konseyinin zecrî tedbirler ve salâhiyetlerini kullanması ile görülür. Güvenlik Konseyi önleyici ve tenkilî veya zecrî tedbirler arasında bir tefrik yapmak zaruretinde değildir²⁰. Bu bakımdan da, milletlerarası polisle iç âmme hukukunda görülen polis arasında fark vardır.

§ 4 — Milletlerarası polisin muhtelif tatbik şekilleri

I — *Muhtelif tatbik şekilleri.*

Milletlerarası polis, milletlerarası barış ve güvenliğin temini ve Devletler umumî hukuku kaidelerinin ihlâlüne karşı müeyyide olarak esaslı hizmetlerde bulunabilir. Milletlerarası polis aynı zamanda hususî milletlerarası idarî maksatlara da hizmet edebilir. Hans Wehberg, milletlerarası polisin tatbikatını dört ayrı sahada mülâhaza ediyor: 1 - İdarî mahiyette milletlerarası polis — bu kategoriye, umumî idarî polis, seyrüsefer polisi, sıhhi polis dahil oluyor —, 2 - Harp hukukuna müeyyide olan milletlerarası polis, 3 - Hakem kararlarının icrasını hedef tutan polis, 4 - Harbi ve harp tehdidini önlemeyi ve kaldırmayı hedef tutan milletlerarası polis²¹.

II — *Barışın bozulması ve yeniden kurulması için milletlerarası polis.*

Tetkikimize mevzu teşkil eden milletlerarası polisin andlaşmalarla münasebeti esas olmaktadır. Bu bakımdan, milletlerarası polisin muhtelif tatbik şekillerinden, bizi hassaten ilgilendiren, Hans Wehberg'in tasnifinde yer alan, harbi ve harp tehdidini önlemeyi ve kaldırmayı hedef tutan milletlerarası polistir.

Ancak, Birleşmiş Milletler Şartına göre, bugün milletlerarası münasebetlerde, tehdide ve kuvvet kullanılmasına başvurmak yasak edildiğinden, kuvvet kullanmanın en bariz tezahürü olan harpten ve harp tehdidinden bahsolunamaz. Böylece kuvvet kullanması hali yalnız Birleşmiş Milletler Şartının gayelerine aykırı olarak, barışın tehdidi, bozulması ve tecavüz fiili halinde görülür. Milletlerarası barış ve güvenliği ihlâl eden bu gibi hareketler karşısında Birleşmiş Milletler Teşkilâtı harekete geçerek tedbirler alır, müeyyideler tatbik eder. Milletlerarası barış ve güven-

19) Bk. H. Wehberg, La Police Int., op. cit., sah. 28 - 38.

20) Bk. G. Scelle, Manuel de Droit International Public, Paris, 1948, sah. 887.

21) Bk. H. Wehberg, La Police Int., op. cit., sah. 7 - 128.

liği ihlâl edene, bozana karşı alınan tedbir bir polis tedbiridir ve milletlerarası barış ve güvenliğin korunması veya yeniden tesisi için yani milletlerarası camianın müşterek menfaati için ancak silâh kuvveti kullanılabilir. Silâhlı kuvvet kullanmanın bariz tezahürü olan harp, Birleşmiş Milletler Şartına göre yerini, milletlerarası polise bırakmıştır.

III — *Milletlerarası polis ve harp.*

Milletlerarası polisle harp arasında esaslı farklar vardır ²².

Milletlerarası polisle, harp mefhumlarının muhtevası tetkik olduğunda, silâhlı kuvvet istimali olan maddî unsur hariç, hiç bir hususun müşterek olmadığı görülür. Halbuki unsurlar, her ikisinde birbirine tamamen tezat teşkil ederler.

Harpte gaye, millî bir talebin teminine matuf hususî ve ferdî menfaatin takibidir. Milletlerarası poliste gaye, milletlerarası barış ve güvenliğin teminine hizmet eden müşterek ve umumî menfaattır.

Harp, ilgili devlet tarafından tahrik edilir ve icra olunur. Harbi ilân eden devlet, harbe müteallik gayelerin tahakkukunda ve kullanıldığı vasıtaların şümülünde yalnız kendisi karar vermeğe salâhiyetlidir.

Buna mukabil milletlerarası polis tasarrufu, salâhiyetli âmme otoritesi tarafından karar verilir. Kuvveti istimâl eden salâhiyetli organ, takip olunan gaye ile meşgul olmaz. Kullanılan vasıtalar, salâhiyetli âmme otoritesi tarafından tahdit olunur, tanzim olunur ve kontrol edilir.

Harpte muharip taraf, harbe devam etmek veya son vermek hususunda tamamiyle kendi ihtiyarı ile hareket eder.

Muharip devlet muhasımına karşı, muhasematın sona erdiği anda, istediği şartları kabul ettirmek hususunda tamamen serbesttir. Milletlerarası polis fiilinde, buna mukabil, salâhiyetli âmme otoritesi, milletlerarası nizam tesis olduğunda veyahut gayeye varıldığında muhasemata son verir.

§ 5 — **Barışın tehdidi, bozulması ve tecavüz fiili halinde milletlerarası polis ve tekâmülü**

Barışın bozulması, barışın tehdidi ve tecavüz fiili halinde tatbik olunan milletlerarası polis bir tekâmül eseridir. Milletler Cemiyetinden

22) Bk. *G. Scelle*, Manuel de D. I. P., op. cit., sah. 873 - 874.

G. Scelle, Théorie et pratique de la fonction exécutive en droit international, Recueil des Cours, 1936, I, No. 55, sah. 172 - 173.

A. Salomon, Le preambule de la Charte, op. cit., sah. 158.

önce, Milletler Cemiyetinde ve Birleşmiş Milletler Teşkilâtında tarihî bir seyirle inkişafını tetkik faydadan uzak olmayacaktır²³. Milletler Cemiyetinden önce ve Milletler Cemiyetinde, milletlerarası polisin hedefi harbi önlemek, harp tehdidi ve harbi kaldırmaktı. Halbuki Birleşmiş Milletlerde harp devletlerin salâhiyeti dışında bulunduğundan, milletlerarası polisin müdahalesi barışın tehdidi, bozulması ve tecavüz fiili halinde bahis konusu olur.

I — *Milletler Cemiyetinden önce.*

Bu devrede, teşkilâtlandırılmış ve daimî bir karakter arzeden milletlerarası polis fonksiyonunu ve hizmetini müşahede imkânsızdır. Ancak milletlerarası barış ve güvenliğin veyahut bir kıt'anın barış ve güvenliğini temin için alınan muvakkat tedbirler, milletlerarası polisin ilk iptidaî nüvesini teşkil eder. İşaret edeceğimiz iki misâl tecessüslerimizi tatmine kâfi gelir zannındayız²⁴.

1) Yunanistan 1886 da Osmanlı İmparatorluğuna deniz yolile taarruz etmek için hazırlıklarda bulundu. Büyük devletler bu taarruzun milletlerarası barış ve güvenliğinin menfaatlerine aykırı olduğunu görerek, 26 Nisan 1886 da verdikleri notada, Yunan ordularının derhal barış haline dönmelerini uygun bulduklarını bildirdiler. Büyük devletler Yunan kara sularını ultiatomun tesirini göstermesi maksadile abluka ettiler. Beş büyük devletin Avrupada barışın temini için yaptıkları müdahale bir nevi milletlerarası polis tedbirinin tatbikatını teşkil ediyordu.

2) Keza, 1900 da, Avrupa devletlerinin Çindeki kargaşalığı ve katliâmı önlemek maksadile silâhlı mücadeleleri, bir nevi polis fiili olarak mülâhaza olunabilir.

II — *Milletler Cemiyetinde.*

Milletler Cemiyeti Paktında harbi önlemek, harp tehdidi ve harbi kaldırmak maksadile, milletlerarası polisi üç madde (10, 11 ve 16) ve bilhassa madde 16 ilgilendirir.

A) Milletlerarası müeyyideleri hedef tutan M. 16, Paktın 12, 13 ve 15. maddelerinin hükümlerine aykırı olarak harbe müracaat eden Milletler Cemiyeti üyesinin, diğer üye devletlere de harp halinde bulunduğunu belirtiyordu. Mütecaviz addolunan üye devlet, ekonomik müeyyidelere akabinde maruz kalıyor. Aynı zamanda m. 16 ya göre, Milletler Cemiyeti

23) Bk. *H. Wehberg, La Police Int., op. cit., sah. 92 - 127.*

24) Teferruat ve diğer misaller için lütfen *H. Wehberg'e* bakınız. *ibid, sah. 92-98.*

Konseyi ilgili üye devletlere mütecavizlere karşı askerî tedbirler alınması için askerî millî birlikleri vermesi hususunda tavsiye ile mükellefti. Ancak bu tedbirler bir tavsiye mahiyetinden ileri geçemediğinden, üye devletler tarafından icrası kendi arzularına bırakılmıştı.

Japonya ile Çin arasındaki Mançurya ihtilâfında, Bolivya ile Paraguay arasındaki Chaco ihtilâfında m. 16'nın tatbik edilemeyişi, milletlerarası daimî ve devamlı mahiyette, organize edilmiş bir polis kuvvetinin bulunmayışından ileri gelmiştir. Bu madde ilerde tetkik edeceğimiz üzere yalnız İtalya - Habeş ihtilâfında tatbik edilmiştir. Bundan başka, m. 16 bir çok boşluklar ihtiva etmektedir. Meselâ, 16 ncı maddenin yalnız 12, 13 ve 15 inci maddelerinin hükümlerine aykırı olarak harbe müracaat eden Milletler Cemiyeti üyelerine tatbik edilip, diğer harplere tatbik edilmeyişi bu arada sayılabilir.

Pakta göre mütecaviz devlete karşı müeyyidelerin tatbiki bu mütecaviz devletin kendisi ile, müeyyide tatbik eden devletlerin arasındaki ahdî münasebetlerine tesir etmektedir. Milletler Cemiyeti çerçevesinde tatbikatına rastladığımız bu hususu, İtalyan - Habeş ihtilâfında tetkik edeceğiz.

B) Paktın 11 inci maddesi,

Milletler Cemiyeti, m. 11 ile, harp ve harp tehdidi halinde, milletlerarası barışı tesirli bir şekilde korumak için tedbirler almaya mecbur tutuluyordu. Bu maddeye göre Konseyin alacağı tedbirler muhakkak müeyyide halinde değildir²⁵.

C) Paktın 10 uncu maddesi,

10 uncu madde haricî bir tecavüze karşı, devletlerin siyasî istiklâli ve toprak bütünlüğünü korumayı hedef tutuyor. 10 uncu maddenin hükümlerini ihlâl eden devlete karşı, askerî mahiyette tedbirler alınması muhtemel görülüyor. Ancak, 10 uncu madde misâlinde, tedbirlerin teşkili ve askerî bir harekâtın icrası henüz inkişaf etmemiştir²⁶.

Milletler Cemiyeti Paktında, milletlerarası polisin, harbi önlemek, harp tehdidi ve harbi kaldırmak hususunda ilgili hükümlerini tetkik etmiş olduk. Çıkarılan netice şudur. Milletler Cemiyetinin, 10, 11, ve 16 ncı maddelerinde işaret olunan harbi önlemek, harp tehdidi ve harbi kaldırmak hususunda gayesinin tahakkuku, Milletler Cemiyeti emrine daimî bir polis kuvveti bulundurmakla mümkün olacaktı. Bundan başka, silâhların tahdidi ve millî silâhların şümüllü şekilde kontrolü de gerekmekte idi. Milletler Cemiyeti tatbikatı gayelerinin tahakkukuna imkân vermemiştir. Milletler-

25) H. Wehberg, aksi kanaattedir, La Police Int., op. cit., sah. 109 - 112.

26) Bk. H. Wehberg, La Police Int., op. cit., sah. 115 - 116.

arası anlayışın noksanlığı, Milletler Cemiyeti Paktında mevcut teknik kusurlar, Cemiyetin muvaffakiyetsizliğine sebep olmuştur.

III — *Birleşmiş Milletler Şartına göre milletlerarası polisin mevcudiyeti* ²⁷.

Birleşmiş Milletler Şartında, evvelce işaret edildiği üzere, devletlerin kuvvete müracaat etmeleri yasak edildiğinden, devletlerin harp salâhiyetlerinden bahsolunamaz. Şartın 7 nci bölümünde, milletlerarası polis tedbirinin, Birleşmiş Milletler çerçevesinde mevcudiyetine işaretten önce, 7 nci bölümde barışın korunması ve yeniden tesisi hususunda hâkim olan prensiplere kısaca işaret edelim.

Güvenlik Konseyi, milletlerarası barış ve güvenlikten başlıca sorumlu organdır (m. 24). Barışın korunması ve yeniden tesisi için de karar almaya salâhiyetlidir. Alınan kararların icrası üye devletler için mecburiyet ifade eder. Güvenlik Konseyinin silâhlı kuvvet kullanmasını gerektiren kararları milletlerarası ordu tarafından icra olunur. Milletlerarası ordu, üye devletlerle Güvenlik Konseyi arasında yapılan hususî anlaşmalarla teşkil olunur (m. 43).

Birleşmiş Milletler Şartında bu kollektif güvenlik sisteminden başka, ayrıca güvenliğe ait yardımcı bir mekanizma da mevcuttur. Yardımcı mekanizma, meşru müdafaa, bölge teşekkül ve anlaşmalarında ve güvenliğe ait geçici hükümlerde görülür.

Şartın 7 nci bölümünde, barışın korunması ve yeniden tesisine ait sistem, nazari bakımdan ileri bir adım olmakla beraber Güvenlik Konseyinde beş daimî üyenin reylerinde ittifak aranması, sistemde en büyük mahzur ve kusur arzeder. Milletlerarası ordunun kurulamaması, Güvenlik Konseyi ile üye devletler arasında anlaşmalar yapılamaması, mahzurlu olan sistemden ileri gelmektedir. Keza bu mahzur, sistemin işlemesine de, bugünkü şartlar altında imkân vermemektedir. Bu sebepten ötürü, güvenliğe ait yardımcı mekanizma daha çok tatbikat imkânı bulmuştur.

Bu izahatımızdan sonra, milletlerarası polisin, Birleşmiş Milletler şartı çerçevesinde mevcudiyetine işaret edelim. Milletlerarası polisin, bâriz vasıfları ve unsurları, Güvenlik Konseyinin, barışın korunması ve yeniden tesisi hususunda, şartın 7 nci bölümündeki salâhiyetinde görülür. Milletlerarası polisin ihtiva ettiği unsurlar ve haiz olduğu vasıflar başlıca dört nokta üzerinde toplanır.

A) Gaye bakımından,

Şartın 7 nci bölümüne göre, Birleşmiş Milletlerin barışın bozulması, tehdidi ve tecavüz fiili halinde gayesi, bozulan milletlerarası barış ve

27) Bk. G. Scelle, Manuel de D. I. P., op. cit., sah. 873 ve müteakip.

güvenliği yeniden tesisdir. Gaye, milletlerarası camiayı hedef tutmaktadır, ferdî ve millî değildir.

B) Salâhiyet bakımından,

Milletlerarası barış ve güvenliğin bozulması halinde, barış ve güvenliğin yeniden tesisi hususunda salâhiyet, milletlerarası vasfı olan Birleşmiş Milletler Teşkilâtının organı Güvenlik Konseyine aittir. Alınan tedbirler ve 7 nci bölümdeki salâhiyete dayanarak alınan kararlar, milletlerarası camia adına alınmıştır ve müşterek bir karardır. Güvenlik Konseyi, Şartın 24 üncü maddesine göre, milletlerarası barış ve güvenliğin korunmasından başlıca sorumlu olan organdır²⁸.

C) Tedbirler bakımından,

Milletlerarası barış ve güvenliğin korunması ve yeniden tesisi için alınan tedbirler, teşkilât adına alındığı için müşterek tedbirlerdir. Müessiriyeti alınan tedbirlerin tatbikatı için kullanılan vasıtanın gayeye tam hizmetinde görülür. Şartın 7 nci bölümüne göre alınan bu tedbirler yani müeyyideler, 41 inci ve 42 nci maddelerde işaret olunduğu üzere, ekonomik, malî, politik ve askerî mahiyettedirler. Güvenlik Konseyinin 7 nci bölüme göre kararları üye devletler için mecburî mahiyet arzeder (25 inci maddeye göre). Binaenaleyh, müeyyidelerin yerine getirilmesi hususunda üye devletler Güvenlik Konseyinin, kararlarına uymaya mecburdurlar.

Güvenlik Konseyinin aldığı tedbirler, yani tatbik ettiği müeyyidelerin tesirli oluşu, bu müeyyidelerin mahiyetinde de ileri gelir. Bu müeyyideler ya askerî zecrî karakteri haizdirler veyahut askerî karakteri haiz olmayıp ekonomik, malî ve siyasî karakteri haiz olabilirler.

41 inci maddeye göre Güvenlik Konseyi, kararlarını yürütmek için silâhlı kuvvet kullanılmasını gerektirmeyen tedbirlerin alınmasını tesbit ile, Birleşmiş Milletler Üyelerini bu tedbirleri tatbik etmeye davet edebilir deniliyor. Keza aynı maddede alınan tedbirler arasında, ekonomik münasebetlerin ve demiryolu, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer ulaştırma vasıtalarının tamamen veya kısmen kesilmesi siyasî münasebetlerin kat'ı zikrolunuyor. Silâhlı kuvvet kullanılmasını gerektirmeyen bu tedbirler maddede görüldüğü üzere tahdidî değildir. Güvenlik Konseyi bu sayılanların dışında da diğer tedbirlere müracaat edebilir. Birleşmiş

28) Barışın tehdidi, bozulması ve tecavüz fiili halinde, milletlerarası barışın ve güvenliğin korunması ve yeniden tesisi Şartın 7 nci bölümüne göre ve prensip itibarıyla Güvenlik Konseyine aittir. Ancak, Genel Kurulun 3 Kasım 1950 tarihli Barış için Birlik adlı karar ile veto sebebiyle, Güvenlik Konseyi, bir karara varamazsa, Genel Kurul, Barışın tehdidi, bozulması ve tecavüz fiili halinde tavsiyelerde bulunabilir (Rapport du Secrétaire Général sur l'activité de l'organisation).

Annuel, Sixième session, supplement No. 1 (A/1844), sah. 65 - 69.

Milletler üyeleri, kararlaştırılan tedbirlerin tatbikinde karşılıklı olarak destekleşmek üzere birbirlerine katılırlar (m. 49).

Güvenlik Konseyi, 7 nci bölüme göre müeyyidelerin nev'ini tercih ve tatbikte serbest olduğundan ya doğrudan doğruya silâhlı kuvvet kullanılmasını gerektiren tedbirler alır, veyahut ekonomik ve malî tedbirlerin kifayetsizliği halinde askerî kuvvet kullanılmasını gerektiren tedbirler alır.

Şartın 42 nci maddesi, Güvenlik Konseyi 41 inci maddede derpiş olunan tedbirlerin uygun olmayacaklarına veya uygun olmadıklarınının sabit olduğuna hükmederse, milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazası veya yeniden tesisi için, hava, deniz veya kara kuvvetleri vasıtasile gerekli addettiği her türlü teşebbüse geçebilir, diyor.

Bu teşebbüse, nümayişler, abluka tedbirleri ve Birleşmiş Milletler üyelerinin hava, deniz veya kara kuvvetleri tarafından yapılacak başka hareketler de dahil olabilir.

Güvenlik Konseyinin, müeyyide olarak silâhlı kuvvet kullanma tedbirleri almaya ve tatbik salâhiyetli oluşu, 41 inci maddede sözü geçen ekonomik ve malî müeyyidelerin de tesirini arttırmaktadır. Şöyleki, İtalya ile Habeşistan ihtilâfında Milletler Cemiyeti, mütecaviz İtalyaya karşı ekonomik ve malî tedbirler almıştı. İtalyanın Milletler Cemiyeti üyelerine harp tehdidi savurması, petrol gibi en mühim stratejik maddeye ambargo konulmasına engel olmuş ve üye devletlerin ekonomik müeyyidelerle topyekûn bir netice almasına mâni olmuştur²⁹. Bu tecrübelerden alınan netice ekonomik ve malî müeyyidelerin icabında, askerî müeyyidelerle desteklenmesidir. Birincisinin kaderi ve tesirli olabilmesi, ikinci guruptaki silâhlı kuvvet kullanmasını gerektiren müeyyidelere bağlıdır.

Bu izahatımızdan çıkarılan netice, salâhiyetli organ tarafından alınan tedbirlerin müşterek ve tesirli oluşudur.

D) Alınan tedbirlerin kontrolü bakımından,

Barışın bozulması, tehdidi ve tecavüz fiili halinde, Güvenlik Konseyinin aldığı tedbirlerin tatbikinin kontrolü, yine aynı organ tarafından yapılmaktadır.

Silâhlı kuvvet kullanılmasını gerektiren tedbirlerin icrası Güvenlik Konseyi emrinde silâhlı kuvvetlerin bulunması ile olur. Devletlerle yapılacak hususî anlaşmalarla temini, şartın 43 üncü maddesine göre, tasarlanan silâhlı kuvvetlerin yani, milletlerarası ordunun, kullanılması ve komutası, Güvenlik Konseyine verilmiştir. Konseye bağlı Kurmay Komitesi, 46 ve 47 nci maddelerde belirtildiği üzere, milletlerarası ordu ve silâhların tanziminde Konseye tavsiyelerde bulunacak ve onu destekliyecektir. İşaret

29) Bk. La Société des Nations., Ses fins, ses moyens, son oeuvre, Genève 1938, Secrétariat de la Société des Nations, sah. 104.

olduğu üzere Güvenlik Konseyi, askerî zorlayıcı tedbirlerin idaresinde ve kontrolünde salâhiyetli tek organdır.

İktisadî ve malî müeyyidelere gelince, gerek tatbikinde ve gerekse kontrolünde keza Güvenlik Konseyi salâhiyetlidir.

Görüldüğü üzere müeyyidelerin tatbikinin kontrolü, ferdî olmayıp, müşterek ve üstün salâhiyetli milletlerarası organa aittir.

Milletlerarası polis, güvenliğe ait yardımcı mekanizmada mevcudiyetini gösterir.

Güvenliğe ait yardımcı mekanizmada, kuvvet kullanılması, zecrî tedbirler alınması, Güvenlik Konseyinin tasvibi ve kararı ile olursa veyahut Güvenlik Konseyi kendi yetkisi altında alınan kararların icrası için bu yardımcı mekanizmayı harekete getirirse, milletlerarası polisten ve tedbirinden bahsolunur. Şayet, Şarta uygun olarak, Güvenlik Konseyi kararı bulunmadan kuvvet kullanılırsa, milletlerarası polisten bahsolunamaz. Meselâ, üye devletlerden birinin silâhlı bir tecavüze uğraması halinde, Güvenlik Konseyinin barış ve güvenliğin muhafazası için tedbirler alınca ya kadar, üye devletlerin tabii olan münferit ve müşterek meşru müdafaa hakkına dayanarak, kuvvete müracaatları, milletlerarası bir polis tedbiri olarak mülâhaza olunamaz.

B A Ş L I K II

MİLLETLERARASI POLİSİN ANDLAŞMALARLA MÜNASEBATI

§ 1 — Milletler Cemiyeti devresinde

I — Milletlerarası barışın bozulması ve tecavüz fiili halinde, Milletler Cemiyeti Paktının bu hususları ilgilendiren hükümlerini tetkik ettik. İtalya - Habeş ihtilâfında milletlerarası polis tedbirinin tatbikatı tetkik olunarak, milletlerarası polisin andlaşmalarla olan münasebeti belirtilecektir. Ancak bu ihtilâfta tatbik olunan polis tedbiri hazırlayıcı mahiyette olmuştur.

II — İtalya - Habeş ihtilâfı³⁰.

A) İhtilâf ve alınan tedbir :

3 Ekim 1935 sabahı, İtalyan askerleri Habeşistan hududunu hücumla geçtiler, Milletler Cemiyeti Konseyi hemen toplanarak, Pakta aykırı

30) Bk. *Charles Rousseau*, *L'Application des sanctions contre l'Italie et le droit international*, R. D. I. et L. C., 1936, sah. 5 - 64; *G. Scelle*, *Manuel de droit international public*, Paris 1948, sah. 883 - 885.

olarak, İtalyanın harbe müracaat ettiğini tebarüz ettirdi. Keza, Milletler Cemiyeti Genel Kurulu da aynı mahiyette karar aldı. Kurulan İrtibat Komitesi, Paktın 16 ncı maddesine uyularak zecrî tedbirler alınması hususunda muhtelif tekliflerde bulundu. Bu teklifler, üye devletleri m. 16, § 1 e göre bağıyordu. İrtibat komitesi tarafından kabul edilen bu teklifler ekonomik ve malî mahiyette idi. İşaret olunan hususları ihtiva eder ³¹.

1) Esliha, mühimmat ve harp malzemesi addedilen maddelerin İtalyaya ihracının menolunmasına dair 11.10.1935 tarihli birinci teklif,

2) İtalyaya kredi açılmaması ve ikrazatta bulunmaması hakkında 14.10.1935 tarihli ikinci teklif,

3) İtalyadan altın ve gümüş nakd külçelerinden maade her türlü maddelerin ithalinin menolunması hakkındaki 19.10.1935 tarihli üçüncü teklif,

4) Bazı mahsullerin İtalyaya ihracının men'i hakkındaki 19.10.1935 tarihli dördüncü teklif,

5) Milletler Cemiyeti Üyesi devletlerin Paktın 16 ncı maddesi gereğince alacakları iktisadî ve malî tedbirlerin tatbikinde birbirlerine müzaheret etmeleri hakkında 19.10.1935 tarihli beşinci teklif,

Büyük sayıda devletler ³² tarafından tatbik edilen bu kısmî ekonomik müeyyideler tam mânasile tesirini gösterememiştir. Adis-Ababa'nın işgali, Habeşistan Devlet Başkanı Negüs'ün memleketini terki üzerine, Milletler Cemiyeti Müeyyidelerin kalkmasına 15 Temmuz 1936 da karar verdi.

Bu tecrübeden muhtelif neticeler çıkabilir.

1 — Büyük sayıda devletler tarafından tatbik edilen bu müeyyideler, gayesine varamamış olsa bile, İtalyaya ehemmiyetli zararlar ika etmiştir.

2 — Gayesine erişememesi sebepleri arasında tedbirlerin tatbikinde gecikmelerin vâki oluşu ve petrol gibi en mühim stratejik malzemenin yasak edilen maddeler arasında, İtalyanın harp tehdidi karşısında, konulamamasıdır.

3 — Mütecaviz devlete ekonomik müeyyidelerin tesirli bir şekilde tatbiki imkânı, ancak bu müeyyidelerin yanbaşıda askerî müeyyidelerin yer alması ile mümkündür.

31) Bk. Düstur, 3 üncü tertip, cilt 17, 1936 tab'ı, sah. 5 - 13 (Akvam Cemiyeti tarafından ittihaz olunan tedbirlerin tatbiki hakkında kanun No. 2844 ve bu kanunla İcra Vekilleri Heyetine verilen salâhiyete istinaden 15 Ekim 1935 ve 2/3503 No.lu kararname).

32) Bk. Türkiye de bu müeyyideleri bir kanunla kabul etmiş ve bu hususta Vekiller Heyetine salâhiyet vermiştir. Kanun No. 2844, tarih 15 Ekim 1950.

Bir başarısızlıkla sona ermekle beraber 1935/1936 İtalyan - Habeş harbinde müeyyidelerin tatbiki milletlerarası polis tedbirine bir emsal olmuş ve bundan sonraki tekâmüle basamak olmuştur.

B) İtalyan - Habeş ihtilâfında alınan tedbirler ve andlaşmaların durumu.

Milletler Cemiyeti tarafından mütecaviz İtalyaya karşı alınan tedbirlerin tatbiki ile üye devletlerle İtalya arasındaki iki ve çok taraflı andlaşmaların icrasının mümkün olup olmaması meselesini ortaya koymuştur. Diğer bir tâbirle, tatbik olunan müeyyidelerin, İtalyanın üye devletlerle olan ahdi münasebetlerine tesiri nedir ?

Charles Rousseau³³ bu meseleyi inceliyerek andlaşmaları ilk defa iki ve çok taraflı bir tasnife tâbi tutmuştur.

I — İki taraflı andlaşmalar,

Keza, Charles Rousseau'nun tasnifine uyarak, iki taraflı andlaşmaları, milletlerarası hayatta oynadıkları rol bakımından üç başlıca sahada tetkik etmek mümkündür.

a) Hudut tâyinine mütaallik andlaşmalar,

İtalyayı ilgilendiren hudut andlaşmalarına ait bazı hükümlerin icrası müeyyidelerle kabili telif olmamıştır.

Fransanın İtalya ile münasebetlerinde Turin'de imzalanan 7 Mart 1861 tarihli hudut tâyini andlaşmasının 4 üncü maddesi, La Briga ve Tende nahiyeleri ziraatçilerinin Fransaya mahsullerinin serbestçe girmeleri imkânını veriyordu.

İrtibat Komitesinin İtalyadan her türlü maddelerin ithali hakkındaki 3 üncü teklifi, sözü geçen andlaşmanın 4 üncü maddesinin icrasına imkân vermiyordu³⁴.

b) Ticaret Andlaşmaları,

İtalyanın Milletler Cemiyeti üye devletleri ile aralarında akdetmiş oldukları ticaret andlaşmalarına, İrtibat Komitesinin III ve IV No.lu tekliflerinde belirtilen müeyyidelerin tatbiki ne gibi bir tesir husule getireceği meselesi, İrtibat Komitesinin gözünden kaçmıyarak tetkik mevzuu olmuştur. Bu durumu inceliyen İrtibat Komitesine bağlı Hukukî Alt Komite, 19 Ekim 1935 tarihli raporunda, müeyyidelerin üye bir devlet tarafından tatbikinin, kendisi ile İtalya arasındaki önceki ticaret andlaşmasının icrası imkânını az veya çok engele maruz bıraktığını belirtmiştir³⁵.

33) Bk. Charles Rousseau, L'Application des sanctions, op. cit., sah. 41 ve müteakip.

34) Bk. İbid idem.

35) Bk. S.D.N., Comité de Coordination, No. 40, Genève, 24 octobre 1935, P. 10, (Charles Rousseau tarafından zikrolunmuştur).

Keza aynı Komite raporunda, Pakt tarafından meydana getirilen bu durumun İtalya tarafından reddolunmaması hususunu belirttikten sonra, alınan kararın müşterek ve iki taraflı anlaşmalara üstün olduğunu açıklamıştır. Diğer taraftan İtalyanın mukabele etmek üzere, ticaret anlaşmalarını fesih etmesi hususunda hakkı olmadığını da belirtmiştir. Aksi hal İtalyanın milletlerarası mesuliyetini doğuracaktır.

C) Dostluk ve ademî - tecavüz anlaşmaları,

İtalya ile bazı üye devletler arasında aktolunan iki taraflı, dostluk, ademî tecavüz ve tahkim anlaşmalarında mevcut hususî hükümler müeyyidelerin tatbikine mâni teşkil edecek mi?

Umumiyetle bahis konusu hükümler aşağıdaki şekilde kaleme alınmıştır.

«Eğer âkit taraflardan herbiri, barışçı duruma rağmen, bir veya müteaddit diğer devletler tarafından tecavüze uğrarsa, diğer âkit taraf ihtilâfın tamamen devamı müddetince tarafsızlığını muhafaza edecektir»³⁶.

Bu nevi hükümler, Türkiye ile İtalya arasında 30 Mayıs 1928 de Roma'da imzalanan Bitaraflık, uzlaşma ve adli tesviye muahedenamesinde, İtalya ile İspanya arasında mevcut 7 Ağustos 1926 tarihli tahkim ve uzlaştırma anlaşmasında, Yunanistanla İtalya arasında 23 Eylül 1928 tarihli dostluk, uzlaştırma ve adli tesviye anlaşmasında ve İtalya ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği arasında 2 Eylül 1933 tarihli dostluk, tarafsızlık ve ademî tecavüz anlaşmasında mevcuttur.

Zikrolunan anlaşmalardaki hükümlerle Milletler Cemiyeti Paktı arasında bir tezat mevcut olduğu kabul edilecek olursa, pakttan doğan vecibelerin diğer anlaşmalardan doğan vecibelere üstünlüğünü, Paktın 20 nci maddesinde açıkça belirtildiği gibi, kabul etmek gerektir. Sözü geçen madde :

«Cemiyet âzasından her biri kendi hesabına işbu misâkın, aralarında münakit olup misâk ahkâmile telifi kabil olmıyan vecibe ve ihtilâfları lâğvettiğini tasdik ve buna mümasil vecibe ve ihtilâfları bundan böyle akdetmemegi taahhüt eyler»³⁷.

İrtibat Komisyonuna bağlı Alt Hukukî Komite de raporunda aynen bu hal tarzını kabul etmiştir³⁸.

36) Bk. Bu hüküm Türkiye ile İtalya arasında aktolunan 30 Mayıs 1928 tarihli Bitaraflık, Uzlaştırma ve adli tesviye muahedenamesinin 2 nci maddesinde yer almıştır. 29 Kasım 1928 tarih ve 1364 sayılı kanunla B. M. M. tarafından tasdik edilmiştir. Resmî Gazete, No. 1065 ve 13 Aralık 1928, Düstur 3. tertip, C. 10, sah. 47.

37) 20 nci maddenin Türkçe metni için lütfen E. Menemencioğlu, Devletler Umumi Hukuku, İstanbul 1938, C. II, sah. 91 e bakınız.

38) Bk. Ch. Rousseau, L'Application des sanctions, op. cit., sah. 46 - 48.

Bununla beraber Arnavutluk, İtalya ile olan Tiranada imzalanan 22 Kasım 1927 tarihli tedafüi ittifak andlaşmasının 3 üncü maddesini ileri sürerek iktisadî müeyyidelere iştirakten imtina etti. Gerçekten 3 üncü maddede taraflardan biri tarafından tahrik olunmayan harplerde tarafsız kalınacağı beyan olunduğu halde, İtalya tarafından tahrik olunan harpte Arnavutluğun müeyyidelere iştiraki hususunda hiç bir mukavelevî mahzur olmadığı ileri sürülebilir.

II — Çok taraflı andlaşmalar :

Münakale hürriyetine ait milletlerarası sözleşmelerle, İtalyaya karşı alınan iktisadî müeyyidelerin telifi meselesi İrtibat Komitesine bağlı Alt Hukukî Komitenin dikkat nazarını çekerek, bir hal tarzına bağlamasına sebep olmuştur.

Alt Hukukî Komite, bir taraftan üye devletler ve diğer âkitler (üçüncü şahıs) arasında mevcut Milletler Cemiyetinden önceki milletlerarası andlaşmalarla, yalnız üye devletleri bağlayan Milletler Cemiyeti Paktının hükümlerinin karşılaşması halinde her ikisinin de muteberiyetini tanıyarak, ancak Milletler Cemiyeti üyesi olan devletlerin 16 ncı maddedeki mükellefiyetlerden, diğer bir andlaşmadaki hükümleri dermeyeran ederek kurtulamıyacağını açıklamıştır. Bahis konusu mesele, kara, deniz ve nehirlerle ait münakâlede ele alınmıştır.

a) Kara muvasala yolları serbestisine ait andlaşmalar ,

İrtibat Komitesinde alınan iktisadî ve malî tedbirler, I (silâh ihracının men'ine ait teklif), II (malî tedbirler) ve III (bazı maddelerin ihracının men'ine ait teklif) no.lu tekliflerde beyan edildiği üzere, umumî olarak münakaleyi hedef tutmaktadır. 20 Nisan 1921 tarihli Borselon Konferansında³⁹, kabul edilen demiryollarındaki nakliyata müteallik sözleşme ve statünün hükümleri alınacak iktisadî tedbirlerle telifi kabil olduğundan, müşkilâta maruz kalınmamıştır. Statünün 9 uncu maddesi, Milletler Cemiyeti üyelerinin Pakttan doğan hükümlere aykırı hareket etmesini, Statünün mecbur tutmadığını belirtmektedir.

Diğer bir hususî halde İsviçre ile İtalya ve Almanya arasında mevcut Saint - Gothard tüneli ile geçit serbestisi ve tren hattına ait 15 Ekim 1869, 12 Mart 1878 ve 13 Ekim 1909 tarihli sözleşmelerde görülmektedir. İsviçrenin bu sözleşmelere göre hareket serbestisi umumiyetle kabul edilmiştir.

b) Milletlerarası nehirlerle muvasala yollarının serbestisine ait andlaşmalar,

39) Barselon Konferansının tavsiyelerine, Türkiye, Lozan Barış Andlaşmasının 104 üncü maddesi ile iltihak etmiştir.

17 Ekim 1868 tarihli Mannheim Milletlerarası Sözleşmesinin 7 nci maddesi geçit serbestisini kabul ettiğinden sözleşmenin hükümlerine riayet olunmuştur.

c) Deniz muvasala yollarının serbestisine ait andlaşmalar,

Ekonomik müeyyidelerin tatbiki, İtalyanın milletlerarası deniz yollarından serbestçe istifadesine tesir edebilir mi? Bu mesele bilhassa Süveyş Kanalı hakkında bahis konusu oldu. Kanal, coğrafi durumu dolayısıyla, merkez İtalyası ile harp sahası arasında İtalyan birliklerinin geçmeğe mecbur oldukları mahaldir. Ekonomik müeyyidelerin tatbiki ile, Milletler Cemiyetinin 20 nci maddesi gözönünde tutularak, Süveyş Kanalından İtalyanın geçit serbestisi tahdit olunur veya men edilebilir mi?

İlgili devletlerin sarıh niyetlerinde belirtildiği üzere İtalyaya bu serbesti tanınmaktadır. Aynı zamanda pozitif hukukta serbest geçit prensibini münakaşasız kabul etmektedir⁴⁰.

İktisadî müeyyidelerin tatbikinin İtalyanın taraf olduğu andlaşmalar üzerine tesiri hususunda şöyle bir netice çıkarılabilir.

1 — İtalya ile yapılmış olan iki taraflı veya çok taraflı andlaşmalar, müeyyidelerin tatbiki ile sona ermemiştir. Kendisine müeyyide tatbik olunan devlet, yani İtalya, müeyyideleri tatbik eden devletlerle kendisi arasında mevcut andlaşmalara son vermek hakkına sahip değildir.

2 — İtalya ile üye devletler arasında yapılan iki taraflı andlaşmalar, iktisadî müeyyidelerin icrasına mâni olduğunda, müeyyidelerin sona ermesine kadar, tâlik olunur.

3 — İtalyanın, üye devletlerin ve üçüncü devletlerin dahil bulunduğu çok taraflı andlaşmalar, prensip itibarile, tatbik olunur, icraîlik vasfını gösterir. Şayet çok taraflı andlaşmalarda, iktisadî müeyyidelerin tatbiki ile, çok taraflı andlaşmanın hükümlerinin tâlik olunabileceği sarahati varsa ona göre hareket edilir. İktisadî müeyyidelerin tatbiki hususunun çok taraflı andlaşmalarla olan münasebeti, üçüncü devletin menfaati ve paktın 20 nci maddesinin hükümlerini de göz önünde bulundurarak mütalâa etmek gerektir.

§ 2 — Birleşmiş Milletler devresinde milletlerarası polisin andlaşmalarla olan münasebeti

I — *Doktrin* :

Bu bölümde milletlerarası polis tedbiri olarak, milletlerarası müeyyidelerin andlaşmalarla olan münasebeti tetkik olunacaktır. Yani milletler-

40) Bk. *Ch. Rousseau, L'Application des Sanctions contre Italie, op. cit., sah. 53 - 55.*

arası barış ve güvenliğin bozulması ânında mütecavize karşı alınan tedbirlerle üye devletlerden herbirinin akdetmiş oldukları iki taraflı andlaşmalar ve üye ve üye olmayan devletlerin ve mütecavizin de dahil bulunduğu çok taraflı andlaşmaların durumunun ne olduğu şartın hükümlerinin ışığı altında incelenecektir.

San Fransisco görüşmelerinde, 3 üncü Komisyonun, 3 üncü Komitesi, zecrî tedbirleri tetkik ederken Norveç delegasyonu silâhlı kuvvet kullanmasını gerektirmeyen tedbirlere ait hususlarda, mütecavize karşı alınan ekonomik, malî ve siyasî tedbirlerin, üye devletlerin ve üçüncü devletlerin mütecavizle yaptığı anlaşmalarla olan münasebetinin açıklanmasını teklif etti.

Dumbarton Oaks tekliflerinin tadiline veyahut bu tekliflere ait müşahadelere ait Norveç heyetinin verdiği muhtırada, şart da 41 inci maddeyi teşkil eden ve Dumbarton Oaks projelerinde Bölüm VIII, Fasıll B, §. 3 de yer alan hükme bir fıkra ilâvesini gerekli gördü. Bu fıkra, üye devletler arasında şarttan doğan mükellefiyetlerin ekonomik ve diğer andlaşmalarda yer alan hükümlerin icrasından doğan ihtilâfta, birincilerin üstünlüğünü belirtiyordu. Keza aynı fıkrada üye devletlerle diğer devletlerin yaptıkları andlaşmalarda, üye devletler andlaşmalarda bahis konusu olan metodlara uygun olarak, kendileri için zarurî olan hareket serbestisini bulmak için tedbirler almağa mecbur kalacakları da açıklanıyordu.

Norveç temsilci heyeti, devletlerin, Birleşmiş Milletler şartının tahmil etmediği diğer bütün hususlarda, devletler umumî hukuku kaideleri ile bağlı bulunduğunu işaret ederek sarîh bir hükmün ilâvesinin gerektiğini sebep olarak belirtmiştir ⁴¹.

III üncü Komisyonun, III üncü Komitesinin, 4 Haziran 1945 tarihli toplantısında Dumbarton Oaks projesinin bölüm VIII, fasıl B, § 3 ü reye konulduğu zaman Norveç'in bu paragrafa ilâve teklifi reddolunarak bugün şartın 103 üncü maddesini teşkil eden hükümlerin daha şümüllü ve geniş olduğu nazarı itibare alınarak 41 inci maddenin esasını teşkil eden proje aynen kabul edilmiştir ⁴².

Böylece, barışın tehdidi, bozulması ve tecavüz fiili halinde mütecavize karşı alınacak tedbirlerin, mütecavizle yapılan mukavelevî hukuka tesiri derecesi, madde 103 ⁴³ göre tetkik olunacaktır.

41) Bk. U.N.C.I.O., volume 4, sah. 517-518 ve Doc: 2, G/7 (N. 1) sah. 7-8.

42) U.N.C.I.O., v ol. 12, sah. 437.

43) Bu maddenin tefsiri için lütfen bakınız:

L. M. Goodrich et Hambro, Commentaire de la Charte des Nations Unies, Neuchâtel, 1946, sah. 391-393.

Goodrich ve Hambro, Birleşmiş Milletler Andlaşması, İngilizce ikinci basımdan

Bu maddede :

«Birleşmiş Milletler üyelerinin işbu şarttan doğan vecibeleri ile başka herhangi bir milletlerarası andlaşmadan doğan vecibelerinin çatışması halinde, şart vecibeleri üstün gelecektir» denmektedir.

Bu madde Şartın hükümleri ile uygun olmıyan hükümlerin otomatik şekilde sona ermesini bahis konusu etmiyor. Ancak fiilî bir ihtilâfın doğumunda, Şarttan doğan vecibelerin, diğer andlaşmalardan doğan vecibelerden üstün olduğunu belirtiyor. Kopelmanas'a göre ⁴⁴ bu hüküm dört halde tatbik olunur : 1) Üye Devletlerin Şarttan önce yaptığı andlaşmalarla, şartın hükümleri arasındaki uyumsuzluğa, 2) Üye devletlerin Şarttan sonra yapacakları andlaşmalarla, Şartın hükümleri arasındaki uyumsuzluğa, 3) Üye devletlerle üye olmayan devletlerin Şarttan önce yapmış oldukları andlaşmalarla Şartın hükümleri arasındaki uyumsuzluğa, 4) Üye devletlerle üye olmıyan devletlerin Şarttan sonra yapacakları andlaşmalarla şartın hükümleri arasındaki uyumsuzluklara.

Bu hale göre Şartın hükümlerinin üstünlüğü yalnız üye devletlerin kendi aralarında yaptıkları andlaşmalarda değil, üye devletlerin üye olmıyan devletlerle de yaptıkları andlaşmalarla da tesirini gösterecektir. Birleşmiş Milletler Şartı kurucu ve anayasa mahiyetini taşıdığından, mukavelevî mahiyetteki diğer hukuk kaidelerinden üstündürler. Üye olmıyan devletler, Şartın hükümlerini şekil bakımından sarih olarak kabul etmemekle beraber, milletlerarası hayatı tanzim eden unsurlardan biri olan Şartı tanımaları ve uymaları farzolunur. Üye olmıyan devletlerin üye devletlerle yaptıkları andlaşmalarda, Birleşmiş Milletlerin gayelerinin tahakkuku başarısızlığa uğratılamaz. Bilhassa bu husus, milletlerarası bir polis tedbirinin tatbikatı olarak, milletlerarası barış ve güvenliğin korunması ve yeniden tesisinde, Şartın m. 2, § 6 da işaret olunduğu üzere, üye olmıyan devletleri de bağlar⁴⁵. Keza 50 nci maddeye göre, Birleşmiş Milletler tarafından alınan bir zecrî tedbir neticesi, üye olan veya olmıyan her devlet, bu tedbirlerin icrası neticesi ekonomik sıkıntılara maruz kalırsa, bu müşküllerin çözülmesi hususunda Güvenlik Konseyi ile istişarede bulunabilir.

ilâvelerle tercüme eden İ. Lütem, İstanbul, 1954, sah. 555-556.

C. Bilsel, Birleşmiş Milletler, I, San Francisco çalışmaları, İstanbul 1946, sah. 206-210.

L. Kopelmanas, L'Organisation des Nations Unies, vol. I. Paris 1947, sah. 165-191.

H. Kelsen, The law of the United Nations, London, 1951, sah. 111 - 121.

44) Bk. L. Kopelmanas, op. cit., sah. 174, Not No. 2.

45) Bk. L. M. Goodrich et Hambro, op. cit., sah. 392-393; L. Kopelmanas, op. cit., sah. 173-174 ve 173, not No: 1 ve sah. 186, not 1. Charter of the United Nations. Rapport to the President on the results of the San Francisco Conference, Departement of state publication 2349, 1945, sah. 156-157.

Şartın m. 2, § 6 ve m. 50 nin hükümlerine göre zecrî tedbirlerin tatbikatının tesiri yalnız üye devletlere değil, üye olmıyan devletlere de şamildir.

Bu duruma göre, Güvenlik Konseyi tarafından alınan bir zecrî tedbir kararının andlaşmalarla olan münasebetinden şu neticeler çıkar.

1 — Üye devletlerden her birinin mütecaviz devletlerle yapmış oldukları iki taraflı andlaşmalarla, zecrî tedbirlerin tatbikatından çıkan bir uyuşmazlık halinde, şarttan doğan vecibeler üstün sayılacaktır.

2 — Üye olmayan bir devletle, üye devletin yapmış olduğu iki taraflı andlaşmadan doğan vecibelerle, şartın vecibelerinin uyuşmazlığı halinde, şartın vecibeleri üstün gelecektir.

3 — Çok taraflı ve yalnız üye devletlerin dahil bulunduğu bir andlaşma ile zecrî tedbirlerin tatbiki neticesi Şarttan doğan vecibelerin uyuşmazlığı halinde, Şartın hükümleri üstün gelecektir.

4 — Çok taraflı ve üye devletlerle, üye olmıyan devletlerin dahil bulunduğu bir andlaşma ile zecrî tedbirlerin tatbiki neticesi Şarttan doğan vecibelerin uyuşmazlığı halinde Şartın hükümleri keza üstün gelecektir. Burada bilhassa çok taraflı milletlerarası kollektif andlaşmalar bahis konusudur. Meselâ, Milletler Cemiyeti devresinde, İtalyan - Habeş ihtilâfı sebeble, Süveys Kanalı'nın statüsünü tanzim eden 1888 tarihli İstanbul Sözleşmesi misal olarak zikredilebilir. Birleşmiş Milletler Şartına uygun olarak alınan zecrî tedbir, Milletler Cemiyetinde olduğu gibi, kanaldan geçiş serbestisine müsaade vermiyecek, mütecaviz bu serbestiden istifade edemiyecektir.

Zecrî tedbirlerinin tatbikatının andlaşmalarla olan münasebeti bakımından şartın m. 103 e göre umumî hükümlerine temastan sonra, zecrî tedbirlerle andlaşmalar münasebetine ait diğer bir hususa da temas edelim.

Şartın m. 41 tatbik olunduğunda, silâhlı kuvvet istimâlini gerektirmeyen tedbirler arasında, ekonomik, malî ve siyasî müeyyideler de zikrediliyor. Bu müeyyideler m. 41 den anlaşılacağı üzere tahdidî değildir⁴⁶. Güvenlik Konseyi silâhlı kuvvet istimâlini gerektirmeyen tedbirler arasında, mütecavizin dahil bulunduğu iki ve çok taraflı andlaşmaların tâlikini, zecrî tedbirin devamı müddetince karar altına alabilir. Hattâ bu andlaşmalar m. 41 e göre alınan zecrî tedbirlerin icrasına mâni olmasa bile bahis konusu edilebilir. Yani burada Güvenlik Konseyi, andlaşmaların tâlikini ayrı ve müstakil bir müeyyide olarak ele alıyor demektir.

Kayda değer diğer bir husus ta şartın m. 42 e göre silâhlı kuvvet istimâlini gerektiren tedbirler alınırken, eskiden harbin idaresine ait yazılı

46) Bk. *L. M. Goodrich et E. Hambro*, op. cit., Fransızca tercümesi, sah. 246. Aynı eserin türkçe tercümesi, op. cit., sah. 301.

kaidelerin, tatbik edilip edilemeyeceği meselesidir. İleride izah edeceğimiz üzere Kore ihtilâfında, 1949 Cenevre Sözleşmeleri, imkân dairesinde tatbik imkânını bulmuştur. Guggenheim, insanî ve askerî bir karakter arzeden harp hukuku kaidelerinin şekli mânada harp olmıyan hallere de yani kuvvet istimâlini gerektiren hallere tatbik olunacağını beyan eyliyor⁴⁷. İnsanı ve askerî bir karakter arzetmiyen, meselâ ekonomik sahaya müteallik hususlarda, klâsik harp hukuku kaidelerinin tatbiki bahis konusu olmaz.

II — Tatbikat,

Kore ihtilâfı⁴⁸ :

Birleşmiş Milletler çerçevesinde tatbikata misâl olmak üzere, milletlerarası polis tedbirinin icrası ve andlaşmalarla olan münasebeti bakımından Kore ihtilâfı tetkik olunacaktır.

A) Korede bulunan Japon kuvvetlerinin 2 Eylül 1945 de teslimi ile Birleşik Devletler silâhlı kuvvetleri ile Sovyet Rusya silâhlı kuvvetleri arasında 38 inci arz dairesi sınır teşkil etmişti. 27 Aralık 1945 de Moskova andlaşmasına göre Korenin istiklâlini yeniden kurmak maksadile teşkil olunan Karma Komisyon, sözü geçen Moskova anlaşmasındaki başlıca hususların hallinde başarısızlığa uğradı. Böylece Birleşik Devletler, ikiye ayrılmış ve iki ayrı işgal kuvveti altında bulunan Korenin birleştirilmesi ve istiklâline kavuşmasını temin için, meseleyi Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna arzetti. Genel Kurulun Kuzey ve Güney Korenin birleştirilmesi hususundaki bütün gayretleri neticesiz kaldı. 25 Haziran 1950 de, Kuzey Kore sınır hattı 38 inci arz dairesini geçerek, Güney Koreye tecavüz etti. Güvenlik Konseyi, 25 Haziran 1950 tarihli hal suretinde belirttiği veçhile, Kuzey Koreden hukukî bir hükûmet olan Güney Koreye vâki olan bu tecavüzle barışın bozulduğunu müşahede etti. Güvenlik Konseyi Şartın 7 nci bölümündeki salâhiyetlerini kullanarak, Kuzey Kore silâhlı kuvvetlerini 38 inci arz dairesinin kuzeyine çekmesini ve derhal muhasematın durdurulmasını arzu ettiğini bildirdi.

Güvenlik Konseyi, 25 Haziran 1950 tarihli aldığı hal suretinde Kuzey Korenin verilen direktife uymadığını görerek, milletlerarası barış ve güvenliğin temini yolunda, tesirli tedbirlerin hemen alınmasını lüzumlu gördü.

47) Bk. P. Guggenheim, *Traité de Droit International Public*, T. II, Genève, 1954, sah. 312-315.

48) Bk. Umumî olarak Kore ihtilâfı için lütfen bakınız: M. Frankenstein, *L'Organisation des Nations Unies devant le conflit Coréen*, Paris, 1952.

Hung-Lick Hu, *Le problème Coreén*, Paris, 1953.

Bu maksatla 27 Haziran 1950 tarihli hal suretile, mütecavizi def etmek ve bu bölgede milletlerarası barış ve güvenliği yeniden kurmak ve Kore Cumhuriyetine gerekli yardımı yapmaları için üye devletlere tavsiyede bulundu. Güvenlik Konseyi, 7 Temmuz 1950 tarihli hal sureti ile de mütecavizi def etmek gayesile, Güney Koreye üye devletlerin yaptığı acil ve tesirli yardımı tebrike lâayık bularak, bu kuvvetleri ve yardımları Birleşik Devletlerin otoritesi altında bir Birleşik Kumandanlığa tevdiini tavsiye etti.

Korede başlayan, silâhlı ihtilâf mütarekenin imzalanmasına kadar devam etti. Tarihte ilk defa olarak milletlerarası bir organ silâhlı müşterek bir askerî tedbiri almak imkânını buldu. Bozulan milletlerarası barışın temini ve tesisi için, alınan müşterek tedbir, milletlerarası mahiyette ve onun menfaatine hizmet ediyordu. Bu bakımdan gerek gaye, gerek maksat ve gerekse idare eden salâhiyetli organlar bakımından harpten farklı bir mahiyet arz ediyor ve milletlerarası polisin bir tatbikatını gösteriyordu.

Birleşmiş Milletler Şartının önsözünde ve m. 2, § 4 de belirtildiği üzere, üye devletlerin müşterek menfaatlerinin icapları dışında kuvvet kullanılması yasak edilmiştir. Güvenlik Konseyi, 25 ve 27 Haziran 1950 tarihli toplantılarında Kuzey Korenin, 38 inci arz dairesini geçerek barışı bozduğunu tesbit etmiştir (m. 39). Milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazası veya yeniden tesisi için, Güvenlik Konseyinin 25 Haziran 1950 tarihinde yaptığı tavsiye, müsbet bir netice vermeyince, vaziyetin vahameti karşısında derhal şartın m. 42 ye göre askerî tedbirler alınmasını Güvenlik Konseyi gerekli görmüştür. Ancak m. 43 e göre, milletlerarası ordunun kurulması mümkün olmadığından, müşterek zorlayıcı harekâtın tatbikatı, 27 Haziran 1950 hal suretinde açıklandığı üzere, Güvenlik Konseyinin tavsiyesi ile her üye devletin rızasına bırakılmıştır. Acaba, her üye devletin rızası ile m. 42 ye göre, askerî zorlayıcı tedbirlere iştiraki, bu tedbirin milletlerarası polisin tatbikatı hususunda bizi şüpheyeye düşürebilir mi?

Milletlerarası polisin tatbikatını Kore misâli ile mukayese edecek olursak, bütün unsurların mevcudiyetini bulabiliriz.

Tavsiye şeklinde tezahür eden bu karar, milletlerarası bir organ tarafından alınmıştır ve üye devletler adına hareket eden bir organ tarafından verilmiştir (m. 24, § 1). Gaye millî değildir, milletlerarası camianın menfaati düşünülmüştür. Kararın tatbikatı ve kontrolü de keza milletlerarası bir organ tarafından yapılmaktadır (7 Temmuz 1950 tarihli Güvenlik Konseyinin hal suretinin No: 3, 4, 5 ve 6 fıkraları).

Buraya kadar olan izahatımızda, Kore ihtilâfını ve bu ihtilâfta milletlerarası polisin tatbikatını inceledik. İkinci kısımda milletlerarası polis tedbirinin tatbikatının andlaşmalarla olan münasebetlerine temas edeceğiz.

B — Kore ihtilâfında, bir tarafta mütecaviz Kuzey Kore, diğer tarafta Genel Kurulun kararına uygun olarak kurulan ve tecavüze maruz kalan Kore Cumhuriyeti ve 27 Haziran 1950 tarihli Güvenlik Konseyi hal suretine uyarak Birleşmiş Milletler müeyyidelerini tatbik eden devletler vardır. Mütecaviz durumda olan Kuzey Kore, Birleşmiş Milletlerce kabul edilen statüye uygun olarak teşekkül etmemiştir. Ne Güney Kore, ne de Birleşmiş Milletler üyesi olan Kuzey Koreye karşı müeyyide tatbik eden devletler tarafından da devlet olarak da tanınmamıştır. Binaenaleyh, Kuzey Korenin kendisine müeyyide tatbik eden devletlerle milletlerarası mukavelevî münasebetlerinden bahsetmek mümkün olmaz. Ancak 12 Ağustos 1949 Cenevre sözleşmelerinin tatbikatı milletlerarası karakter arzemiye ihtilâflara da tatbik edildiğinden (her dört sözleşmede aynı olan m. 3 den bahs olunmaktadır), tetkikimize bu husus esas olacaktır⁴⁹.

Ne Güney Kore, ne de Kuzey Kore, 12 Ağustos 1949 Cenevre sözleşmelerine taraf değildirler. Tarafsız ve tamamen insanî bir maksada hizmet eden Milletlerarası Kızılhaç Teşkilâtı, ihtilâf halinde bulunan taraflara hizmetlerini sunabileceğinden, bu teşkilât, 26 Haziran 1950 de gerek Güney Koreye ve gerekse Kuzey Koreye, 1929 ve 1949 Cenevre sözleşmelerinin tatbikatı hususunda teşebbüste bulundu⁵⁰. Keza aynı teşkilât Korenin sözleşmelere taraf olmadığını bununla beraber harp mağdurlarının korunmasına ait olan tamamen insanî mahiyet arzeden prensiplerin hiç olmazsa fiilî «de facto» surette tatbikatına taraf olmamanın mâni olamayacağını belirtiyordu.

Cenevre sözleşmesinin birbirine düşman olan taraflar arasında tatbikatı için her iki tarafın sözleşmelere taraf olmaları veyahut sözleşmelerin hükümlerini kabul veya tatbik etmeleri gerekir⁵¹. Milletlerarası karakter arzemiye silâhlı ihtilâflara tatbik olunan hükümler m. 3 e göre tahdit olduğundan, ihtilâfa taraf olanlar arasında hususî andlaşmalarla, Cenevre sözleşmelerinin hükümlerinin tamamı ve bir kısmı tatbik imkânı da bulacaktır⁵². Ancak 3 üncü maddenin son fıkrasında işaret olduğu veçhile, bu hükümlerin tatbikatı, ihtilâfa taraf olanların hukukî statüleri üzerinde tesir icra eylemiyecektir.

5 Temmuz 1950 de Milletlerarası Kızılhaç teşkilâtına, 4 Temmuz 1950 de Güney Kore Cumhurbaşkanı'nın Cenevre sözleşmelerinin tatbikatına

49) Cenevre sözleşmeleri için bk. Kanun No. 6020, kabul tarihi 21.1.1953, Düstur, 3 üncü tertip, cilt 34, sah. 182.

50) Le Comité International de la Croix-Rouge et le Conflit de Corée, Recueil de Documents, T. I, Genève, 1952, Doc. No: 1-3, sah. 4-7.

51) Bk. Dört sözleşmede de aynı olan hüküm, M. 2.

52) Bk. Dört sözleşmede de aynı olan hüküm, M. 3, sah. 2.

ait anlaşmayı imzaladığı bildirildi. Güney Kore Cumhurbaşkanı her dört sözleşmede müşterek 3 üncü maddenin tatbikatını kabul ettiğini bildirmişti⁵³. Keza Güney Kore Cumhurbaşkanı yaptığı bir beyanatta, Kore Cumhuriyetinin muhasematın idaresinde, hareket tarzının 1949 Cenevre sözleşmelerine uygun olacağı belirtildi.

Diğer taraftan milletlerarası Kızılhaç teşkilâtı, 12 Temmuz 1950 de, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (Kuzey Kore) nin harp esirlerinin himayesine ait Cenevre Sözleşmesini tamamı tamamına tatbik ettiğini haber aldığını, Kuzey Koreye yollanan bir telgrafta açıklıyordu.

Milletlerarası Kızılhaç Teşkilâtı, Korede silâhlı kuvvetleri bulunan, milletlerarası müeyyideyi tatbik eden devletlere ayrı ayrı müracaat ederek Korede hususiyet arzeden bu durum önünde, harp esirlerine ve yaralı ve hastalara ait 1929 tarihli iki Cenevre sözleşmelerini ve keza 12 Ağustos 1949 tarihli dört Cenevre sözleşmelerini fiilen tatbik hususunda niyetlerini açıklamalarını bildirmiştir⁵⁴.

Sözü geçen devletlerden gelen cevaplarda, bir kısmı henüz 1949 sözleşmelerine taraf olmadığından, 1929 sözleşmelerini tatbik edeceklerini ve 1949 sözleşmelerini de fiilen (de facto) tatbik edeceklerini, diğer bir kısmı 1949 sözleşmelerine taraf olduklarından doğrudan doğruya tatbik eyleyeceklerini, A. B. D. gibi olanlarda harpten mutazarrır olanların himayesine ait insanî prensipleri, dört sözleşmede müşterek olanı 3 üncü madde çerçevesinde tatbik edeceklerini bildirmişlerdir⁵⁵. Muhasım taraflar arasında, Milletlerarası Kızılhaçın gayretile, Cenevre sözleşmelerine hâkim olan prensiplerin, esas itibarile tatbik olduğu, C. I. C. R. ile her muhasım taraf arasında teati olunan vesikalardan anlaşılmaktadır.

Burada mühim olan husus, milletlerarası polis tedbiri, salâhiyetli organ olan Güvenlik Konseyi tarafından tatbik olduğundan ve milletlerarası müeyyideyi tatbik eden ordu da Güvenlik Konseyinin emri ve kontrolü altında olduğundan, Cenevre sözleşmelerinin muhasamatın devamınca tatbiki hususu da Güvenlik Konseyinin salâhiyetine girmesi gerekir. Halbuki C. I. C. R. Cenevre sözleşmelerinin tatbikati hususunu her muhasım Devlete ayrı ayrı sormuştur. Hükûmetlerin verdikleri cevaplarda mütenevvelik, yukarıda işaret edildiği üzere göze çarpmaktadır. Fiiliyatta, mütecaviz Kuzey Koreye karşı milletlerarası müeyyideyi tatbik eden devletlerin, Cenevre sözleşmelerinin icrası hususunda hâkim olan insanî prensipler bir birlik arzeder ve müşterek yüksek kumandanlık tara-

53) Bk. C.I.C.R. et le Conflit de Corée, op. cit. T. I. Documents No. 11, 15 ve 16.

54) Bk. C.I.C.R. et le Conflit de Corée, op. cit. T. I. Documents No. 8.

55) Bk. C.I.C.R. et le Conflit de Corée, op. cit., T. I, Documents No. 12, 13, 18, 19, 22, 23, 25, 26, 28, 29, 30, 33, 34, 36, 38, 40, 43, 45.

fından tatbik olunmuştur. C. I. C. R. nin devletlere müracaat etmesi, Cenevre sözleşmelerine ancak devletlerin üye olmalarından ileri gelmektedir. Milletlerarası barış ve güvenlikten sorumlu olan, bozulması, tehdidi ve ihlâlinde askerî zecrî tedbirleri alan ve tatbik eden Güvenlik Konseyi Kore meselesinde olduğu üzere, Cenevre sözleşmelerinin tatbikatı ile karşılaşacaktır. Bu boşluğu doldurmak maksadı ile, Birleşmiş Milletler Teşkilâtının Cenevre sözleşmelerine ya taraf olması veya milletlerarası askerî müeyyidelerin tatbikinde, Cenevre sözleşmelerinin icra edilmesi imkânını doğrudan doğruya Birleşmiş Milletler Teşkilâtına verilmesi hususunun, sözleşmelere ilâvesi gerekir.

C. I. C. R. Cenevre sözleşmelerinin Kore silâhlı ihtilâfında tatbiki hususunda gelen cevaplar arasında, Yunan Dış İşleri Bakanlığının cevabı Birleşik Kumandanlık tarafından tatbik olunan yaralı ve hasta ve esirlerinin korunmasına ait Cenevre sözleşmelerinin aynı zamanda, Yunan askerî birlikleri tarafından riayet edileceğini işaret etmektedir⁵⁶. Bu cevaptan anlaşılacağı üzere Cenevre sözleşmelerinin bir tek tatbik şekli olduğu ve bunun da Güvenlik Konseyinin emri ve kontrolü altında Birleşik Kumandanlığın salâhiyeti bulunduğu görülmektedir. Kanaatimizce Yunan Dışişleri Bakanlığı en doğru cevabı vermiş ve yukarıda işaret olunduğu üzere, Birleşmiş Milletlerin Cenevre sözleşmelerini tatbik için salâhiyetli olması lâzım geldiği açıklanmıştır.

Netice :

1) Milletlerarası barış ve güvenliğin tehdidi, bozulması ve tecavüz fiili halinde tatbik olunan milletlerarası polis tedbiri iç âmme hukukundan farklıdır.

2) Milletlerarası polisin andlaşmalarla olan münasebeti, Milletler Cemiyeti devresinde, bir hazırlık ve başlangıç olmuştur. Birleşmiş Milletler şartında m. 103, milletlerarası polisin andlaşmalarla olan münasebetinde, Milletler Cemiyetinin bu hususu tanzim eden hükmünden farklı bir mahiyet arzeder.

Milletler Cemiyetinde, milletlerarası polis tedbiri tatbik olunurken, üçüncü devletlerin menfaatleri ile daha önce kabul edilen serbestilik prensibi, müşterek müeyyideye üstünlük arzetmiştir. Bu husus milletlerarası barışın korunması bakımından milletlerarası camianın menfaatinin korunması ve milletlerarası polis tedbirinin tatbikinin ön plânda nazarı itibare alınması bakımından Şartda ele alınmıştır. Bozulan, tehdit olunan barışın iadesi, tecavüz fiilinin önlenmesinde alınan tedbirlerde, hukuk ve adalet

56) Bk. C.I.C.R. et le Conflit de Corée, op. cit. T. I, documents No. 34.

fikrinden de inhiraf edileceği keza Birleşmiş Milletler Şartında kabul edilmiştir.

3) Birleşmiş Milletlerde, harp salâhiyeti ve geniş ve şümüllü mâna-sile kuvvete müracaat mevcut olmadığından, milletlerarası polis bir zaruret halini almıştır. Birleşmiş Milletler sistemine göre, bu müessesenin işlemesi ve başarı gösterebilmesi için milletlerarası barış ve güvenliğin kusursuz ve gediksiz bir şekilde tanzimi icabeder. Bu tanzim ilk önce Şarta uygun olarak milletlerarası ordunun teşkili ve faaliyette bulunması ile mümkün olacaktır.

4) Milletlerarası polisin andlaşmalarla olan münasebetinde, Birleşmiş Milletler Şartı, m. 103, umumî ve şümüllü bir hüküm koymaktadır. İki veya çok taraflı andlaşmaların, mütecavize karşı gerekirse bir müeyyide olarak, tedbirin devamı müddetince tâliki veya mütecavizin bağlı olduğu andlaşmaları icraya zorlanmasının, Güvenlik Konseyinin salâhiyetine bırakıldığıнын sarıh bir şekilde beyanı icap eder. Yani milletlerarası polis tedbirinin andlaşmalarla olan münasebetinin sarıh ve daha teferrüatlı bir tarzda tanzimi de lüzumlu görülmektedir.

Hamza Eroğlu